

אל עין המים

ביאורי אנדרות חז"ל ע"פ סדר ה"עין יעקב" מסכת בבא מציעא

דף טו

אָמַר רַבִּי בַר הַמָּא, הָא גִבְרָא וְהָא תִּיּוֹבְתָא. אָמַר רַבָּא, גִּבְרָא [קָא] חֲזִינָא, וְתִיּוֹבְתָא לָא [קָא] חֲזִינָא כּוּ. שְׁלַחוּהוּ קַמִּיָּה דְרַבִּי אָבָא בַר זְבִדָּא, אָמַר לֵיהּ, זו – אֵינָה צְרִיכָה לְפָנִים. אָמַר רַבָּא, זו – צְרִיכָה לְפָנִים וְלְפָנֵי לְפָנִים³:

דף יז ע"ב

ואָמַר רַבִּי הִיא בַר אָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין לֹא אָמַר פְּלוּם. מַאי טַעְמָא? כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין כְּמֵאן דְּנִקְיָא שְׂטָרָא בִּידְיָה דְמִי. אָמַר לוֹ רַבִּי הִיא בַר אָבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְלֹא מְשַׁנְתָּנוּ הִיא זו? – הוֹצִיאָה גַּם וְאִין עִמּוֹ כְּתָבָה, גּוֹבָה כְּתָבָתָה. אָמַר לֵיהּ, אֵי לֹא דְדָלָא לָךְ חֲסָפָא, לֹא מְשַׁבַּחַת מְרַגְּלִיתָא תוֹתָהּ⁴:

³ "לפנים" ו"לפני ולפנים"

רש"י ביאר ה"לפנים" היינו לפני בני הישיבה, ולא ביאר ענין ה"לפנים ולפני פנים", ובפרט קשה להבין איך נחלקו באופן קיצוני כ"כ, שלזה אינה צריכה לפנים, ואילו לזה צריכה לפני ולפנים. ונראה לבאר ע"פ דברי המוהר"ת (ספר ליקוטי הלכות - הלכות פריה ורביה ואישות הלכה א) "וזה בחינת יקרה היא מפנינים, שזה נאמר על התלמיד חכם שהוא יקר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ד עמוד ב), כי התלמיד חכם על - ידי התורה עולה למעלה למעלה עד אוריתא דעתיקא סתימאה, שהיא למעלה מבחינת כהן גדול שמתלבש בלבושין ונכנס לפני ולפנים, כי הוא עולה למעלה מעלה שאין שם בחינת לבושין כנ"ל. דהיינו יש בחינה בתורה שהוא בחינת לפנים, כלומר התבוננות בעומק הדברים עצמם מיניה וביה, וע"כ אמר לו שזה אינה צריכה לפנים, כי הדברים סתומים לכאורה, (וזה נכון לפי ב' הפי' דרש"י, וד"ק), ועל כך ענה לו שזה צריכה "לפנים לפני לפנים" וזה בחינה גבוהה עוד יותר, עד שאין לדבר לבושין הניתנים להשגה בפשטות, ולכן נראים הדברים כסתומים.

⁴ ביאור המשל של מרגלית מתחת החרס

המשל הזה צריך ביאור, וכי חסר דברים שאחרי שמסירים את המכסה מגלים את תוכנו הפנימי ויופיו, ועוד שהמשל כאן הוא תמוה, וכי כל פעם שמרמימים את החרס מגלים מרגלית, (ועיין תוס').

ובספר בניהו בן יהוידע כאן כתב "נ"ל רמז לדבר, אחר אותיות חרס יש אותיות שע"ט, שהם מספר "איש חכם", כי מתחת החרס יצא איש חכם, כי מאדם בור ועם הארץ שנמשל בדברי רז"ל בגמרא לחרס, יצא ילד חכם ונבון".

ואולי הכוונה למה שאמר חז"ל "יגעת ומצאת תאמין", כי המציאה היא בפתאום, כי לא שייך לחפש מציאה, אלא שהיגיעה היא ההיכי תמצוי שהקב"ה יזמן את המציאה, אך כאן נראים הדברים ביותר, שע"י שמרמימים את חרס, שהוא משול לחומר היבש והפחות ביותר, ואם האדם מרים את עצמו מהבחינה הפחותה ומתעלה לרמת מבט גבוה יותר היו מיד מתגלית המרגלית, כי האמת קיימת כל הזמן, אלא שלא תמיד נמצאים בדרגה הראויה לגלות אותה, וביד האדם להעלות את עצמו באמצעות היגיעה, בבחינת "אדם כי ימות באהל", ואז נולד בחינה גבוהה באדם שהוא כבר מסוגל לראות את האמת בקלות, וזהו מעלת הרב, מאחר והוא נמצא בדרגה